

go širše in strukturno precej drugačno, kot pa nam ga kažejo naše oči in drugi čuti. S tem nam ustvarjalci nemara želijo povedati: subjektivnosti se ne moremo izogniti, stilizacija je neizbežna, svet je in ostane nerazumljiv in skrivnosten. Sprijaznimo se že s tem.

Tretja: Vse dolžine so dovoljene, samo da se izraziš. Pojavljali so se tudi morilci, ki so pripovedovali na dolgo in široko, namesto strnjeno in globoko, kar bi bilo v korist tudi meni in v skladu z željo urednika Cirila Zlobca. Toda on je Zlobec.

5

Preden za sklep na kratko poudarim misel enega izmed najboljših risanih filmov zagrebške šole, naj povem: tudi Makedonci so sodelovali na tem festivalu, to pot prvič s samostojnim risanim filmom, v tako imenovani peti kategoriji so vključili v festivalski program filme ekonomske propagande. Z odlično posnetim delom se je uvrstil med avtorje enega izrazito propagandnih filmov tudi naš oskarjevec Dušan Vukotić.

Pred glavno festivalsko dvorano so prodajali bogato kolekcijo brošur, revij, knjig in drugih tiskov, posvečenih muzi filma. Slovenci smo se ob tem pultu počutili uboge glede svoje tovrstne založniške dejavnosti, zato smo pridno kupovali. Prelital sem izredno slikovito in tehtno pisano knjigo Vladimira Petrića, Osmá síla (televizija).

Omenjal sem zelo malo imen, skoraj nobenega avtorja, čeprav bi spričo svojih tehtnih in tudi mojstrskih del to nedvomno zaslužili. Toda ostanimo pri cvetovih, ki jim ne vemo imena, smo pa vedno pripravljeni občudovati lepoto njihovega dela in ustvarjanja. V filmu ZBIRALEC leta nad prostranim cvetočim travnikom življenja prekrasen metulj. Naš metuljar ga opazuje in umira od občudovanja. Iz bogate zakladnice z nagačenimi metulji potegne metuljnico in se počene za lepim, še

nevidnim metuljem v pokrajino. Mnogokrat zamahne zama. In ko zamahne posebno odločno, tako da pomislimo, zdaj ga je pa ujel — takrat metuljarju zdrsne in pade. Metulj Lepotec zakroži po zraku nad metuljarjem in na mah sproži proti njemu svoje dolgo želo in ga nabode. Lepi Metulj namreč zbira ljudi. V njegovem brlogu zagledamo veličastno razstavo nagačenih in prebodenih primerkov človeškega rodu. Zbiralec je bil izbran.

V začetku razmišljanja smo govorili o rožah in čebelici. Toda prikazal se je lovsko razpoloženi metulj. In zopet smo pri starem, skrivnostnem vprašanju: kdo je lovec in kdo je plen?

France Kosmač

VREDNOST ZNANJA

Iz časopisa Delo z dne 17. marca 1972 povzemamo pisanje sarajevskega Oslobođenja, češ »da se da visokošolsko diplomu dobiti, kadar kdo hoče in kakor hoče — samo če ima denar. Ta umazana kupčija se je že tako razmahnila, da je ogrozila mnoge stoletne pridobitve izobraževanja in grozi razvrednotiti vse, kar je v šolstvu lepega in pomembnega. Da bi bila nesreča še večja, so dejavniki teh kupčij ravno ustanove in posamezniki, ki jim je družba namenila odgovorno vlogo pri vzgoji in izobraževanju mladine — visokošolske ustanove, delavske in ljudske univerze, profesorji . . ., seveda ne vsi.« To, o čemer piše Oslobođenje in za njim Delo, ni več »nobena skrivnost (podčrtal J. Š.).

O taki vrsti kupčevanja smo že dostikrat slišali in brali, vendar smo ga lepo uvrstili med druge korupcijske zadeve, zmigali smo z rameni, češ da se tu ne da kaj dosti pomagati, vsa ta korupcija da se je pač že preveč razpasla in kogar bodo ujeli, bo seveda kaznovan, mnogi pa bodo tudi brez

kazni lepo živeli na račun takšne trgovine.

Toda prodajanje diplom, če naj tako kar naravnost imenujemo to trgovino, ima globlji pomen in bo imelo tudi daljnosežnejše posledice kot navadna trgovska goljufija. Tu gre namreč za kupčevanje z eno od osnovnih človeških vrednot, ki jo imenujemo znanje. Vsako spričevalo, izkaz, diploma itd. ima že od nekdaj pomen v tem, da naj izkazuje, kolikšno in kakšno znanje se skriva za papirjem, ki v tem primeru ni več zgolj papir, in za kakšno delo je potem njegov imetnik usposobljen, če pa tak papir kje lahko kupimo, se to pravi, da bomo nekje opravljali delo, za katerega nismo usposobljeni. Vendar v tem še ne bi bilo največje zlo, saj vemo, kako je naša, zlasti še slovenska kvalifikacijska struktura slaba in kako nekateri opravljajo svoje delo brez ustreznega znanja in brez ustreznega spričevala, drugi — in za te gre v našem primeru — samo brez ustreznega znanja.

Mnogo večje se nam to zlo pokaže, če ga presojamo s socialno-etičnega vidika, če torej pregledamo pot, po kateri normalen občan pride do spričevala in do ustrezne zaposlitve, in če to pot primerjamo z načinom, kako do teh dobrin prihajajo ti drugi — ljudje z denarjem. Denimo na primer, da »ti drugi« nekako napravijo osemrazredno osnovno šolo, spričevalo srednje in diplomno visoke šole pa si potem kupijo z denarjem. To se pravi takole: kupili so si osem let učenja, osem tistih let, ko normalni učeči se občan po pet ur na dan sedi v šoli, se potem po tri ure uči še doma, ima vsak dan skrbi zaradi šole, često imajo z njim skrbi tudi starši, se muči in napenja z upanjem, da se bo nekoč povzpел za klin više na družbeni lestvici. Zaradi teh osmih let, ko si materialnih dobrin ni mogel pridobivati, ampak je za to delo denar tudi trošil, bo osem let pozneje tudi prišel do pokojnine in tu bo spet škodil sebi, prav zato, ker prihaja do di-

plome po normalni poti. Drugače pa je z njegovim »drugim« tovarišem. Najprej je treba podvomiti o tem, kako si je pridobil denar, s katerim kupuje spričevala in diplome. Potem je seveda jasno, da so njegova spričevala falzifikati, vendar si bo z njimi pridobil »višje« delovno mesto, ugled in nasploh boljši položaj v družbi. Ker mu osem let ni bilo treba študirati, ampak je bil v tem času lahko že v delovnem razmerju, bo osem let prej prišel do pokojnine.

Tako. Preprosti račun nam torej pove, kako se spleča biti nepošten, kako se spleča goljufati sebe, družbo, ves svet razen tistih »visokošolskih ustanov, delavskih in ljudskih univerz, profesorjev«, ki spričevala prodajajo.

Ali ni to sramotna profanacija vseh številnih pedagoških delavcev, ki si za skromne osebne dohodke prizadevajo posredovati učeči se mladi generaciji vsaj nekaj znanja, in vseh kolikor toliko poštenih učnovzgojnih ustanov, ki s skromnimi stabilizacijskimi finančnimi sredstvi vendarle še skušajo voziti svoje barke dalje, in navsezadnje tudi številnih učencev širom po deželi, ki leta in leta posedajo po šolskih klopeh in se učijo še doma, da bi zadostili natrpanim učnim programom?

Zelo me zanima tudi tole: če take kupčije niso več »nobena skrivnost«, koliko ljudi je zaradi tega že sedelo na zatožni klopi, prodajalcev in kupcev, koliko so bili kaznovani in kakšen je sedaj, post factum, njihov družbeni položaj. Imam nekako kisel občutek, da z večjim nezaupanjem pazimo na čistost normalnih občanov, ki v svojem življenju niso počenjali drugega kot to, da so delali, kakor so najbolje vedeli in znali, in so seveda ostali tudi primerno revni in postali utrujeni, da pa te trgovce z znanjem prištevamo k tisti perspektivni družbeni eliti, ki »se znajde« in ki je uporabna povsod, vselej in v vsakem primeru.

In na koncu še ena misel. Ali niso bile prva stopnja k tem sramotnim

kupčijam tista spričevala, ki so bila veljavna, »uradno« pridobljena s kratkimi tečaji in s formalnimi izpiti, po različnih poteh in v različnih ustanovah in podjetjih, in v teh primerih niti plačilo ni bilo potrebno?

Po vsem tem se ne gre čuditi, da je vrednost znanja bolj devalvirana, kot bi bilo dopustno tudi za dežele, ki se ne žele več dalje razvijati. In te vrste devalvacija je za nadaljnji razvoj neke družbe nevarnejša kot še tako pogostna devalvacija denarne enote.

Jože Šifrer

SLOVENSKO AVANTGARDNO GLEDALIŠČE.— KAM?

V zadnjem času so predstave ljubljanskih avantgardnih gledaliških skupin — odkar so se ljubljanska gledališča očitneje vrnila k bolj tradicionalnim smerem, predstavljajo pravzaprav edine slovensko moderno gledališče — znova opozorile na nekatere probleme modernega gledališča pri nas, v zvezi s tem pa tudi na njegov položaj v okviru slovenske gledališke kulture sploh. Takšni predstavi sta bili predvsem dve: v gledališču Glej predstava »Spomenik G«, ki jo je izvajala ena sama igralka, v gledališču Pekarna pa uprizoritev Zajčeve drame »Potohodec«, prikrojene za potrebe avantgardnega gledališča po ameriškem zgledu. Vtisi, ki jih je bilo ob teh predstavah mogoče dobiti, so med drugim tudi tile:

Slovensko moderno gledališče je ta trenutek očitno razcepljeno na posamezne skupine, za katere ni docela jasno, kako širok delovni zamah imajo, kakšna bo njihova obstojnost v času in kakšna sposobnost preživljanja v gledališko finančnem, organizacijskem in komercialnem prostoru. Ni mogoče popolnoma zatrdno ugotoviti, kaj povzroča takšno razcepljenost avantgardnega gledališkega življenja. Če je bilo še

pred nekaj časa mogoče misliti na nekakšen gledališki eksperimentalni center ali celo na moderno gledališko ustanovo v pravem pomenu besede, je današnje stanje precej daleč od teh idej. So razlogi zanj socialni, splošno kulturni ali pa morda samo zasebni? Je takšna razcepljenost uvod v razširitev, individualizacijo in razmah modernega gledališča na Slovenskem ali pa v njegovo razdrobljenost in provincializacijo?

Ne glede na razcepljenost avantgardnih skupin se zdi, da se njihova dejavnost smotrno približuje tistemu, kar od nje pričakujemo, tj. vsebinskemu in oblikovnemu konstituiranju slovenskega modernega gledališča. Eksperimentalne skupine, ki so delovale okoli leta 1960, so samo smiselno modernizirale obstoječe tradicionalno gledališče. Predstave, ki smo jih imeli priložnost videti v letu 1972, so prelomile z obstoječo dejavnostjo velikih gledaliških hiš, se v glavnem odrekle »literarnemu« gledališču, tako da smo odslej na Slovenskem priče dvema različnima gledališkima kulturama. Ker postaja trenutna gledališka praksa velikih gledališč celo še bolj konservativna, kot smo je bili navajeni pred leti, je prepad med slovensko gledališko tradicijo in pa moderno skoraj nenaravno globok, vendar v marsikaterem smislu za eno in drugo osvežujoč. Ali bo gledališka avantgarda vztrajala v začrtani smeri ali pa bo iz notranjih ali zunanjih nemožnosti prisiljena v umik, morda celo v kompromis?

V letošnjem gledališkem eksperimentiranju je bilo opaziti dvoje formalno tehničnih skrajnosti. Z ene strani je pokazalo najvišjo profesionalno raven, ki ni bila prav nič manjša od najbolj dogrnanih stvaritev velikih tradicionalnih gledališč pri nas, verjetno pa celo višja. Ob tej skrajnosti, ki je dokazovala, da je slovenska gledališka moderna mogoča v najstrožji disciplini umetniškega samospolnjevanja, se je odkrivala druga skrajnost — ljubeznivo